

Jak předcházet korupčním rizikům ve zdravotnictví u veřejných zakázek a jmenování vedení nemocnic?

10.10.2024 - | Transparency International ČR

Česká kancelář TI se nekalým praktikám a korupci v oblasti zdravotnictví věnovala již v několika samostatných člancích: Nákup léků ve zdravotnictví. Kde leží korupční rizika ve veřejném financování zdravotnictví, Dočasné pověření jako způsob obsazování míst ředitelů nemocnic, či Je v Česku proces jmenování a odvolávání ředitelů nemocnic transparentní?. Konference tak dala prostor k celkovému shrnutí monitorované problematiky.

V průběhu tří tematických bloků, se diskuze expertů dotýkala nejpálčivějších problémů zdravotnického sektoru související nejen s korupcí a jejím možných řešení. Konferenci provázela moderátorka a novinářka Martina Spěváčková.

Veřejné zakázky ve zdravotnictví: kde mohou vyvstávat problémy a jak jim předcházet?

„Za nás nejvíce pochybení dochází v oblasti léčiv a nákupu léků. To pochybení je v jejich samotném nákupu, ke kterému často dochází bez řádné soutěže, tedy napřímo,“ komentovala závažnost situace v oblasti soutěžení medikamentů Miroslava Roubalová z oddělení kontroly zdravotnictví Nejvyššího kontrolního úřadu (NKÚ).

Ta byla spolu s Čeňkem Mertou, obchodním náměstkem Fakultní nemocnice Olomouc, Krystýnou Bašnou, výzkumníci Sociologického ústavu Akademie věd ČR, a Petrem Leyerem, právníkem a členem správní rady TI ČR, hostem úvodního bloku konference.

Podle Krystýny Bašné prodělává korupce ve veřejných zakázkách postupné změny: „Náš institut dělal výzkum v oblasti veřejných zakázek, ze kterého vyplývá, že velká část těchto zakázek je stále zkorumpovaných, navíc zde dochází k sofistikovanosti a vývoji celého systému korupce.“

V současnosti se podle Čeňka Mertty soutěží již většina nákupů léčiv: „V oblasti farmaceutik byla při mém nástupu skutečně náhoda, že někdo vypisoval tendry na léky. Mezi lety 2011 a 2012 začaly první velké nemocnice nákupy farmaceutik a zdravotnických pomůcek soutěžit. My se v průběhu let snažili zavést systém, který by nákup umožňoval a od roku 2017 se situace zlepšila a dnes se soutěží kolem 60 % všech nákupů.“

Se sektorem zdravotnictví se dříve či později setká každý občan, a právě proto v něm vnímá TI ČR nekalé praktiky za zvlášť škodlivé. Zároveň se jedná o vysoce profesionalizovanou oblast, do které laická společnost nevidí a procesy v ní jsou obtížně dešifrovatelné.

Nejvyšší kontrolní úřad se ale dlouhodobě potýká s neochotou spolupráce ze stran kontrolovaných institucí. V rámci odkrývání korupce tak často výsledné kontroly nepřinášejí požadované výsledky.

„Je velice komplikované od institucí získávat podklady, my sice můžeme uložit pořádkovou pokutu, pokud kontrolovaná osoba nespolupracuje, ale je pro nás složité se dopátrat k bližším důkazům,“ poznamenala Miroslava Roubalová. Podle ní by NKÚ uvítal bližší zákonnou spolupráci s policií.

Jak tedy procesy nákupů a veřejných zakázek, v místech, kde NKÚ nefunguje více zprůhlednit?

Dle Petra Leyera by takovéto situaci mohla napomoci veřejná kontrola: „Mně by se líbilo, kdyby bylo možné, takovou veřejnou kontrolu, jako jsou pakty integrity, realizovat ve větším rozsahu. I v oblasti veřejných zakázek. V rámci paktů integrity vstupuje Transparency do toho vztahu jako prvek veřejnosti, fungujeme jako pojistka, že ta investice bude uznaná jako transparentní. Účastníme se například kontroly zadávací dokumentace, komentujeme postupy zadavatele a jsme poradní a expertní hlas.“

Veřejné zakázky v oblasti nákupu léčiv, zdravotnického vybavení a služeb

V rámci druhého diskusního panelu se naši hosté zaměřili především na vztahy farmaceutických firem s lékaři.

V Česku je historicky známá korupční metoda takzvané „konferenční turistiky“, při které jsou lékaři zváni lékařskými firmami na semináře v exotických destinacích v zahraničí za účelem „edukace“.

Jak ale převzít od firem kontrolu nad vzděláváním lékařů, když státu na financování odborníků chybí peníze? Je úzká spolupráce firem a lékařů vůbec žádoucí? Jak samotné firmy řeší korupci a etické porušování pravidel? A měl by v této oblasti intervenovat stát?

„Spolupráci mezi průmyslem a lékaři nelze vyloučit. Je to něco, co do toho vztahu patří, jinak by nedocházelo k výměně informací. Stát nemá na zajišťování edukace prostředky, takže beztoho, aniž by korporace vzdělávání podporovaly bude zdravotnictví stagnovat.“ domnívá se výkonný ředitel Asociace inovativního farmaceutického průmyslu (AIFP) David Kolář.

Dodává, že proti korupci dnes vystupují samotné firmy, které zavádí mechanismy interních pravidel a etických kodexů, které mají korupčnímu jednání zabránit.

Podobně se na problematiku dívá i Apolena Ondráčková, Legal & Compliance Manager CZ/SK ze společnosti Fresenius Kabi: „Trend jde jednoznačně k transparentnějšímu jednání ze strany farmaceutických firem. Dnes mají firmy systémy a pravidla nastavena velmi přísně, přísněji než samotné zákony a celková korupce na poli firem je na ústupu.“

O tom, že interní předpisy firem mají na korupci efektivnější dopad je přesvědčen i Vladimír Králíček z katedry finančního účetnictví a auditingu VŠE: „Každé nastavení interních předpisů je užitečné. Představa, že nějaký celostátní, robustní systém kontrol nám všechno vyřeší je zcestná, ale existuje určitá latentní kontrola, a už to, že ti zaměstnanci a oddělení vědí že tu nějaká kontrola je, zmírňuje korupční rizika.“

Jmenování a odvolání ředitelů nemocnic

V závěrečné části konference byl věnován prostor problematice jmenování a odvolávání ředitelů nemocnic, kdy jsme se zaměřili i na institut takzvaného dočasného pověření vedení.

Hosty bloku byli Jan Dupák, vedoucí právník TI ČR, Ján Ivančík, výkonný ředitel a právník Transparency International Slovensko, Jan Michálek, ředitel odboru přímo řízených organizací Ministerstva zdravotnictví, a redaktorka deníku Právo, Kristýna Šopfová.

Pravidla pro výběr, jmenování a odvolání ředitelů nemocnic jsou v Česku v mnoha ohledech velmi obecná a vedou tak minimálně k netransparentnosti tohoto procesu.

Podle Jana Michálka je pro Ministerstvo zdravotnictví důležitější, než samotný průběh výběrového řízení na post ředitele nemocnice, samotné zvolení kvalitní osoby: „Výběrové řízení není cíl samo o sobě, ale jen prostředek na výběr ideálního člověka pro řízení nemocnice.“ Doplnuje, že

nejtransparentnějším výběrovým řízením je paradoxně to řízení, kdy ministr vybere a jmenuje ředitele sám.

V současnosti sice Ministerstvo zdravotnictví výběrová řízení realizuje. Během nich zasedá výběrová komise mající za úkol formulovat návrh na jmenování vhodného kandidáta.

Tato řízení však nemají konkrétně definovaná pravidla. V rámci legislativy navíc není návrh předkládaný výběrovou komisí pro ministra závazným a ve výsledku tak volba nového ředitele závisí především na něm.

Kristýna Šopfová z deníku Právo na tento argument Jana Michálka zareagovala, že: „Tento výběr transparentní není. K médiím, a tedy i k veřejnosti, se dostane vždy jen to, že ministr někoho vybral, ale nemáme žádné informace o tom, kdo seděl ve výběrové komisi.“

Vysvětlením, proč Ministerstvo zdravotnictví nezveřejňuje jména osob tvořící komisi je podle Michálka snaha ochránit tyto osoby právě před tlaky veřejnosti a médií.

Podle Jana Dupáka je toto odůvodnění nedostačující: „Nevidím důvod, proč ta jména nejsou zveřejněna po skončení samotného výběrového řízení. Chápu, že ti lidé nechtějí být nikde jmenováni, ale rozhodují o tom, kdo povede instituci s miliardovým rozpočtem, a proto mají mít odpovědnost, v rámci které takovým tlakům odolávat zkrátka musí.“

V závěru panelu přišla řeč také na výši platů, která je podle mnohých expertů důvodem, proč je v sektoru zdravotnictví korupce nadále přítomná.

„Jsem smutný, z toho, jak se na Slovensku bojuje s korupcí ve zdravotnictví. U nás jde doslova o život, hodiny tikají do nějaké větší katastrofy. Tato oblast je neuvěřitelně podfinancovaná. Je nebezpečné mít nízké platy, protože pak vzniká potřeba je nějak dorovnávat. TI by skrze analýzy měla zabránovat tomu, aby se to řešilo nesystémově,“ uvedl k současné situaci na Slovensku Ján Ivančík.

Hosté se v závěru konference shodli, že by celému problému s jmenováním vedením nemocnic pomohla jasná metodika Ministerstva zdravotnictví, která by popsala jasné postupy v této oblasti. K transparentnosti by napomohlo i zveřejňování členů komise a předem stanovená lhůta nového řízení.

TI ČR již brzy přinese online ucelenou analýzu týkající se oblastí, které jsme v rámci naší konference prodiskutovali.

Projekty a kauzy: Pakty integrity v praxi

<https://www.transparency.cz/jak-predchazet-korupcnim-rizikum-ve-zdravotnictvi-u-verejnych-zakazek-a-jmenovani-vedeni-nemocnic>